

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

31 mai 2018*

„Trimitere preliminară – Cooperare judiciară în materie civilă – Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 – Domeniu de aplicare – Noțiunea «drept de vizită» – Articolul 1 alineatul (2) litera (a) și articolul 2 punctele 7 și 10 – Drept de vizită al bunicilor”

În cauza C-335/17,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Varhoven kasatsionen sad (Curtea Supremă de Casație, Bulgaria), prin decizia din 29 mai 2017, primită de Curte la 6 iunie 2017, în procedura

Neli Valcheva

împotriva

Georgios Babanarakis,

CURTEA (Camera întâi),

compusă din doamna R. Silva de Lapuerta, președinte de cameră, domnii C. G. Fernlund (raportor), J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev și S. Rodin, judecători,

avocat general: domnul M. Szpunar,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru guvernul ceh, de M. Smolek, de J. Vlácil și de A. Kasalická, în calitate de agenți;
- pentru Comisia Europeană, de Y. G. Marinova și de M. Wilderspin, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 12 aprilie 2018,

pronunță prezenta

* Limba de procedură: bulgara.

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea Regulamentului (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești, de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1347/2000 (JO 2003, L 338, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 183).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între doamna Neli Valcheva, cu reședința în Bulgaria, pe de o parte, și fostul său ginere, domnul Georgios Babanarakis, cu reședința în Grecia, pe de altă parte, în legătură cu un drept de vizită al doamnei Valcheva în privința nepotului său.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Considerentele (2), (5) și (12) ale Regulamentului nr. 2201/2003 au următorul cuprins:
 - „(2) Consiliul European de la Tampere a aprobat principiul recunoașterii reciproce a hotărârilor judiciare ca piatră de temelie pentru crearea unui spațiu judiciar veritabil și a identificat dreptul de vizită ca o prioritate.

[...]
 - (5) În vederea garantării egalității tuturor copiilor, prezentul regulament reglementează toate hotărârile judecătorești în materia răspunderii părintești, inclusiv măsurile de protecție a copilului, independent de orice legătură cu o procedură matrimonială.

[...]
 - (12) Temeiurile de competență stabilite prin prezentul regulament în materia răspunderii părintești sunt concepute în funcție de interesul superior al copilului și, în special, de criteriul proximității.
[...]
- 4 Articolul 1 din acest regulament, intitulat „Domeniu de aplicare”, prevede:
 - „(1) Prezentul regulament se aplică, oricare ar fi natura instanței, materiilor civile privind:
 - (a) divorțul, separarea de drept și anularea căsătoriei;
 - (b) atribuirea, exercitarea, delegarea, retragerea totală sau parțială a răspunderii părintești.
 - (2) Materiile prevăzute la alineatul (1) litera (b) cuprind în special:
 - (a) încredințarea și dreptul de vizită;
[...]

5 Articolul 2 din regulamentul menționat, intitulat „Definiții”, prevede la punctele 1 și 7-10:

„În sensul prezentului regulament:

1. «instanță judecătorească» înseamnă toate autoritățile din statele membre competente în materiile care intră sub incidența domeniului de aplicare al prezentului regulament în temeiul articolului 1;

[...]

7. «răspundere părintească» înseamnă ansamblul drepturilor și obligațiilor conferite unei persoane fizice sau unei persoane juridice în temeiul unei hotărâri judecătorești, al unui act cu putere de lege sau al unui acord în vigoare privind persoana sau bunurile unui copil. Aceasta cuprinde în special încredințarea și dreptul de vizită;

8. «titular al răspunderii părintești» înseamnă orice persoană care exercită răspunderea părintească față de un copil;

9. «încredințare» înseamnă drepturile și obligațiile privind îngrijirea persoanei unui copil, în special dreptul de a decide asupra locului său de reședință;

10. «drept de vizită» înseamnă în special dreptul de a duce copilul pentru o perioadă limitată într-un alt loc decât cel al reședinței sale obișnuite.”

6 Articolul 8 din același regulament, intitulat „Competență de fond”, prevede la alineatul (1):

„Instanțele judecătorești dintr-un stat membru sunt competente în materia răspunderii părintești privind un copil care are reședința obișnuită în acest stat membru la momentul la care instanța este sesizată.”

Dreptul bulgar

7 Articolul 128 din Semeen kodeks (Codul familiei), în versiunea publicată în *Darzhaven vestnik* nr. 74 din 20 septembrie 2016 (denumit în continuare „Codul familiei”), prevede, în ceea ce privește „[d]reptul de vizită al membrilor familiei”, după cum urmează:

„(1) Bunicul și bunica pot solicita Rayonen sad (tribunalul de raion) de la domiciliul actual al copilului să decidă măsuri privind dreptul lor de vizită, în măsura în care acestea servesc interesului copilului. Acest drept revine și copilului însuși.

(2) Instanța va aplica articolul 59 alineatele (8) și (9) în mod corespunzător.

(3) În cazul în care părintele căruia instanța i-a acordat dreptul de vizită se află temporar în imposibilitatea de a-l exercita, din cauza absenței sau a bolii, acest drept poate fi exercitat de bunica și de bunicul copilului.”

8 Articolul 59 din Codul familiei prevede:

„(1) În caz de divorț, soții decid de comun acord cu privire la chestiunile referitoare la încredințarea și la educația copiilor minori rezultați din căsătorie, în interesul acestora din urmă. Instanța validează acordul în temeiul articolului 49 alineatul (5).

(2) În lipsa acordului vizat la alineatul (1), instanța decide din oficiu la care dintre părinți vor locui copiii și cărui părinte îi sunt încredințați aceștia și stabilește măsurile referitoare la exercitarea acestui drept, precum și modalitățile dreptului de vizită al părinților și obligațiile de întreținere.

[...]

(7) Cu titlu excepțional, dacă interesele copiilor o impun, instanța poate dispune ca ei să locuiască la bunicul sau la bunica lor ori în familia altor rude sau apropiați, cu acordul lor. Dacă acest lucru nu este posibil, copilul este plasat într-o familie substitutivă sau într-o instituție specializată, care sunt desemnate de direcția de asistență socială, ori într-un serviciu social de tip rezidențial. În orice caz, instanța stabilește regimul adaptat pentru dreptul de vizită al părinților în privința copilului.

(8) În măsura în care este necesar, instanța va dispune măsuri de protecție corespunzătoare, pentru a garanta punerea în aplicare a hotărârii în temeiul alineatelor (2) și (7), precum:

1. exercitarea dreptului de vizită în prezența unei anumite persoane;
2. exercitarea dreptului de vizită într-un anumit loc;
3. acoperirea cheltuielilor de călătorie ale copilului și, în măsura în care este necesar, și cheltuielile de călătorie ale unui însoțitor.

(9) În cazul modificării împrejurărilor, la cererea unuia dintre părinți, a direcției de asistență socială sau din oficiu, instanța poate modifica măsurile dispuse anterior sau poate să dispună măsuri noi.”

- 9 Articolul 4 din *Zakon za litsata i semeystvoto* (Legea privind persoanele și familia), în versiunea publicată în *Darzhaven vestnik* nr. 120 din 29 decembrie 2002, prevede:

„Persoanele care au împlinit paisprezece ani, dar care nu au împlinit încă optsprezece ani, sunt adolescenți minori.

Pentru a încheia acte juridice, acestea au nevoie de aprobarea părinților sau a tutorilor lor, dar pot să încheie tranzacții simple cotidiene, precum și să dispună de resursele obținute pe cont propriu.”

Litigiul principal și întrebarea preliminară

- 10 Doamna Valcheva este bunica lui Christos Babanarakis, născut la 8 aprilie 2002 din căsătoria dintre doamna Mariana Koleva, fiica doamnei Valcheva, și domnul Georgios Babanarakis. Această căsătorie a fost desfăcută de o instanță elenă, care l-a încredințat pe Christos Babanarakis tatălui său. Instanța respectivă a stabilit modalitățile în care mama își poate exercita dreptul de vizită în privința copilului, acestea incluzând contacte pe internet și prin telefon, precum și întâlniri personale în Grecia, timp de câteva ore, o dată pe lună.
- 11 După ce a susținut că îi era imposibil să mențină un contact de calitate cu nepotul ei și că a solicitat fără succes sprijinul autorităților elene, doamna Valcheva a solicitat unei instanțe bulgare de prim grad de jurisdicție, în temeiul articolului 128 din Codul familiei, să stabilească modalitățile de exercitare a unui drept de vizită în privința nepotului său minor. Ea a solicitat să i se acorde dreptul de a-l vedea pe acesta în mod periodic, anumite weekenduri în fiecare lună, precum și de a-l primi în casa ei timp de una sau două săptămâni pe perioada vacanțelor sale, de două ori pe an.
- 12 Instanța de prim grad de jurisdicție menționată a considerat că nu era competentă să examineze cererea doamnei Valcheva. Instanța de apel sesizată de aceasta din urmă a confirmat hotărârea dată în primă instanță, întemeindu-se pe Regulamentul nr. 2201/2003. Ea a considerat că acest regulament se

aplică în cauzele referitoare la dreptul de vizită, în privința unui copil, al unui cerc familial extins, care îi include și pe bunicii acestuia, și că, în temeiul articolului 8 din acest regulament, cererea menționată intra în competența instanțelor statului membru în care copilul avea reședința obișnuită la momentul la care instanța a fost sesizată, și anume instanțele elene.

- 13 Doamna Valcheva a formulat recurs la instanța de trimitere. Aceasta din urmă arată că, în esență, este de acord cu poziția instanței de apel, însă adaugă că, pentru a determina care este instanța competentă, are nevoie să știe dacă Regulamentul nr. 2201/2003 se aplică dreptului de vizită al bunicilor.
- 14 În aceste condiții, Varhoven kasatsionen sad (Curtea Supremă de Casație, Bulgaria) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Noțiunea «drept de vizită» prevăzută la articolul 1 alineatul (2) litera (a) și la articolul (2) punctul 10 din Regulamentul [nr. 2201/2003] trebuie interpretată în sensul că are drept titulari nu numai părinții, ci și alte rude decât părinții, precum, de exemplu, bunicii copilului?”

Cu privire la întrebarea preliminară

- 15 Prin intermediul întrebării preliminare, instanța de trimitere urmărește să afle dacă dreptul de vizită al bunicilor unui copil în privința acestuia din urmă intră în domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 2201/2003, pentru a determina dacă desemnarea instanței competente să se pronunțe asupra unei cereri referitoare la acest drept de vizită, precum cea formulată de doamna Valcheva, trebuie să fie efectuată în temeiul acestui regulament sau în temeiul normelor de drept internațional privat.
- 16 În prima ipoteză evocată, instanțele competente sunt, ca regulă generală și conform articolului 8 din Regulamentul nr. 2201/2003, cele ale statului membru în care copilul are reședința obișnuită la momentul la care instanța este sesizată. În speță, ținând seama de informațiile care figurează în decizia de trimitere, ar fi competente instanțele elene.
- 17 În cea de a doua ipoteză avută în vedere, instanțele naționale, în speță instanțele bulgare, ar trebui să își verifice competența din perspectiva normelor de drept internațional privat.
- 18 Regulamentul nr. 2201/2003 nu precizează dacă noțiunea „drept de vizită”, definită la articolul 2 punctul 10, include și dreptul de vizită al bunicilor.
- 19 Această noțiune trebuie interpretată în mod autonom, ținând seama de modul său de redactare, precum și de economia și de obiectivele Regulamentului nr. 2201/2003, în special în lumina lucrărilor pregătitoare ale acestuia din urmă, precum și a altor acte de drept al Uniunii și de drept internațional.
- 20 În ceea ce privește modul de redactare a articolului 2 punctul 10 din Regulamentul nr. 2201/2003, este necesar să se constate că dreptul de vizită este definit în mod larg ca incluzând în special dreptul de a duce copilul pentru o perioadă limitată într-un alt loc decât cel al reședinței sale obișnuite.
- 21 Această definiție nu pune nicio limită în privința persoanelor care pot beneficia de acest drept de vizită.
- 22 Pentru a determina dacă bunicii se află printre persoanele vizate de definiția menționată, trebuie să se țină seama de domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 2201/2003, astfel cum este precizat la articolul 1 alineatul (1) litera (b) din acesta din urmă, în temeiul căruia acest regulament se aplică în materia atribuirii, exercitării, delegării și retragerii totale sau parțiale a răspunderii părintești.
- 23 Pe de altă parte, noțiunea de drept de vizită figurează, printre altele, la articolul 1 alineatul (2) litera (a), precum și la articolul 2 punctul 7 din Regulamentul nr. 2201/2003.

- 24 Articolul 1 alineatul (2) litera (a) din acest regulament precizează că materiile referitoare la răspunderea părintească privesc, printre altele, încredințarea și dreptul de vizită.
- 25 În ceea ce privește articolul 2 punctul 7 din regulamentul menționat, el definește noțiunea de răspundere părintească drept ansamblul drepturilor și obligațiilor conferite unei persoane fizice sau unei persoane juridice în temeiul unei hotărâri judecătorești, al unui act cu putere de lege sau al unui acord în vigoare privind persoana sau bunurile unui copil, aceasta cuprinzând în special încredințarea și dreptul de vizită.
- 26 Este necesar să se arate că, în lumina acestor dispoziții, Regulamentul nr. 2201/2003 nu exclude în mod explicit ca dreptul de vizită solicitat de bunici în privința nepoților lor să intre în domeniul de aplicare al acestui regulament.
- 27 Este important totodată să se țină seama de obiectivul urmărit de Regulamentul nr. 2201/2003.
- 28 Astfel cum reiese din preambulul său, acest regulament urmărește crearea unui spațiu judiciar întemeiat pe principiul recunoașterii reciproce a hotărârilor judecătorești, prin stabilirea unor norme care să reglementeze competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materia răspunderii părintești.
- 29 Potrivit considerentului (5) al regulamentului menționat, acesta reglementează „toate” hotărârile judecătorești în materia răspunderii părintești.
- 30 Dintre acestea și în conformitate cu considerentul (2) al aceluiași regulament, dreptul de vizită este considerat ca fiind o prioritate.
- 31 Or, rezultă din documentul de lucru al Comisiei referitor la recunoașterea reciprocă a hotărârilor judecătorești în materia răspunderii părintești [COM(2001) 166 final] din 27 martie 2001 că legiuitorul Uniunii și-a pus întrebarea care sunt persoanele care pot exercita răspunderea părintească sau care pot beneficia de dreptul de vizită. El a avut în vedere mai multe opțiuni, în special limitarea persoanelor vizate la unul dintre părinții copilului și, invers, absența oricărei limite la persoane determinate. Acest document menționează în special bunicii, făcând referire la proiectul Consiliului Europei de convenție privind relațiile personale care privesc copiii, care recunoaște dreptul copiilor de a întreține relații personale nu numai cu părinții lor, ci și cu alte persoane care au legături de familie cu ei, precum bunicii lor. În cele din urmă, legiuitorul Uniunii a ales opțiunea potrivit căreia nicio dispoziție nu trebuie să restrângă numărul persoanelor susceptibile să exercite răspunderea părintească sau să beneficieze de un drept de vizită.
- 32 Astfel cum a arătat avocatul general la punctul 65 din concluzii, este necesar să se considere, având în vedere lucrările pregătitoare aferente Regulamentului nr. 2201/2003, că legiuitorul Uniunii a înțeles să lărgescă domeniul de aplicare al Regulamentului (CE) nr. 1347/2000 al Consiliului din 29 mai 2000 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești față de copiii comuni (JO 2000, L 160, p. 19), care era limitat la litigiile dintre părinți, și că el a înțeles să includă în acesta toate hotărârile judecătorești referitoare la răspunderea părintească și, în consecință, la dreptul de vizită, independent de calitatea persoanelor care pot exercita acest drept și fără să îi excludă pe bunici.
- 33 Rezultă din această analiză că noțiunea de drept de vizită, vizată la articolul 1 alineatul (2) litera (a) și la articolul 2 punctele 7 și 10 din Regulamentul nr. 2201/2003, trebuie înțeleasă în sensul că se referă nu numai la dreptul de vizită al părinților în privința copilului lor, ci și la cel al altor persoane cu care este important ca acel copil să întrețină relații personale, în special bunicii săi, indiferent dacă aceștia sunt sau nu sunt titulari ai răspunderii părintești.

- 34 Rezultă că o cerere a bunicilor prin care se solicită să li se acorde un drept de vizită în privința nepoților lor intră sub incidența articolului 1 alineatul (1) litera (b) din Regulamentul nr. 2201/2003 și, în consecință, în domeniul de aplicare al acestuia din urmă.
- 35 Trebuie subliniat totodată că, dacă dreptul de vizită nu ar viza toate aceste persoane, problemele privind acest drept ar putea fi soluționate nu numai de instanța desemnată în conformitate cu Regulamentul nr. 2201/2003, ci și de alte instanțe care s-ar considera competente în temeiul dreptului internațional privat. Hotărâri contradictorii, chiar ireconciliabile, ar risca să fie adoptate, întrucât dreptul de vizită acordat unui apropiat al copilului poate să aducă atingere celui acordat unui beneficiar al răspunderii părintești.
- 36 Astfel cum a arătat avocatul general la punctul 56 din concluzii, acordarea unui drept de vizită unei alte persoane decât părinții poate să aducă atingere drepturilor și obligațiilor acestora din urmă, și anume, în speță, dreptului de încredințare aparținând tatălui și dreptului de vizită al mamei. În consecință, este important, pentru a evita adoptarea unor măsuri contradictorii și în interesul superior al copilului, ca aceeași instanță, și anume, în principiu, cea de la reședința obișnuită a copilului, să se pronunțe asupra drepturilor de vizită.
- 37 Având în vedere toate considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la întrebarea adresată că noțiunea „drept de vizită”, vizată la articolul 1 alineatul (2) litera (a), precum și la articolul 2 punctele 7 și 10 din Regulamentul nr. 2201/2003, trebuie interpretată în sensul că include dreptul de vizită al bunicilor în privința nepoților lor.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 38 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

Noțiunea „drept de vizită”, vizată la articolul 1 alineatul (2) litera (a), precum și la articolul 2 punctele 7 și 10 din Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești, de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1347/2000, trebuie interpretată în sensul că include dreptul de vizită al bunicilor în privința nepoților lor.

Semnături